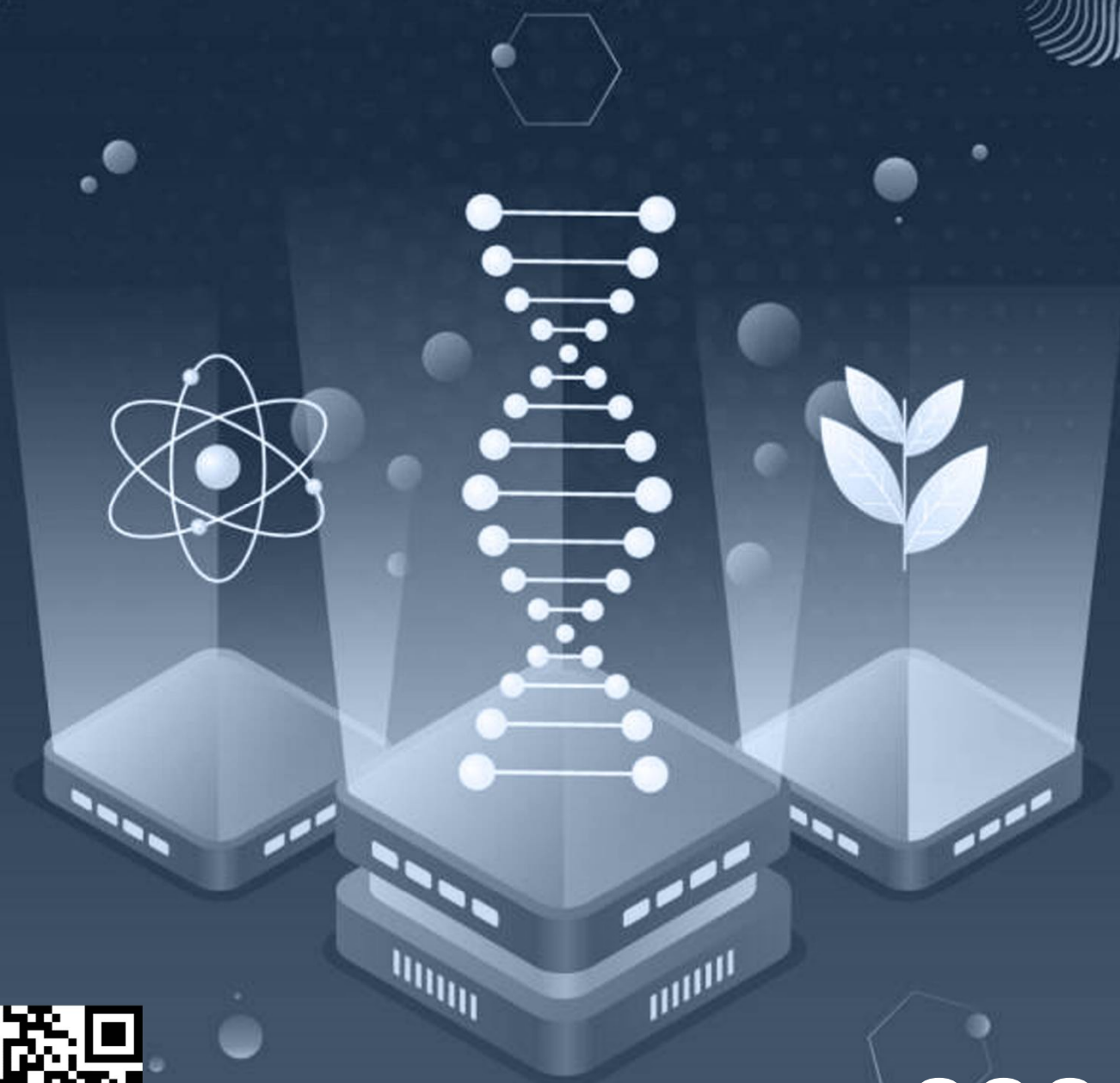

ISSN 2181-0000
Doi Journal 10.26739/2181-0000

JOURNAL OF MAMUN SCIENCE

VOLUME 2, ISSUE 2 **2024**

ISSN 2181-0000
Doi Journal 10.26739/2181-0000

«MA'MUN SCIENCE» JURNALI

2 JILD, 2 SON

ЖУРНАЛ «MAMUN SCIENCE»

TOM 2, HOMEP 2

JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»

VOLUME 2, ISSUE 2

TOSHKENT-2024

«MA'MUN SCIENCE» JURNALI

ЖУРНАЛ «МА'МUN SCIENCE» | JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»

№2 (2024) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-0000-2024-2>

Бош мухаррир: | Главный редактор:
Chief Editor:

Urazbayeva Dilbar Abdullayevna
Psixologiya fanlari doktori (DSc), professor
Ma'mun Universiteti NTM

Бош мухаррир ўринбосари: | Заместитель
главного редактора: | Deputy Chief Editor:

Xudoynazarov Egambergan Madrahimovich
Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),
dotsent Ma'mun Universiteti NTM

TAHRIRIY MASLAHAT KENGASHI | EDITORIAL BOARD | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

FILOLOGIYA FANLARI (INGLIZ TILI)

Axmedov Oybek Saporboyevich

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor
O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

O'rozboyev Abdulla Durdibayevich

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor
Ma'mun Universiteti NTM

Kalandarov Oybek Ruzimbayevich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Ma'mun Universiteti NTM

Yakubov Muzaffar Kamildjanovich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Ma'mun Universiteti NTM

Galiyeva Margarita Rafaelovna

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor
O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Nasrullayeva Nafisa Zafarovna

Filologiya fanlari doktori (DSc), professor
Samarqand davlat chet tillari instituti

Cho'ponov Otanazar Otojonovich

Filologiya fanlari doktori (DSc)
Urganch davlat universiteti

Yakubova Matluba Tajibayevna

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Ma'mun Universiteti NTM

Samandarova Lola Sultanovna

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

FILOLOGIYA FANLARI (RUS TILI)

Cho'ponov Otanazar Otojonovich

Filologiya fanlari doktori (DSc)
Urganch davlat universiteti

Ruzmetov Surojbek Allaberganovich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Urganch davlat universiteti

FILOLOGIYA FANLARI (NEMIS)

Yakubova Matluba Tajibayevna

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Urganch davlat universiteti

FILOLOGIYA FANLARI (O'ZBEK TILI)

Matnazarov Javlanbek Kabulovich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Ma'mun Universiteti NTM

TARIX FANLARI

Anatoliy Sagdullayevich Sagdullayev

Tarix fanlari doktori, professor; akademik

O'zbekiston Respublikasi Fanlar
akademiyasining haqiqiy a'zosi

Ashirov Adhamjon Azimbayevich

Tarix fanlari doktori, professor,
O'zbekiston Respublikasi

Fanlar akademiyasi Tarix instituti.

Goncharov Yuriy Mixaylovich

Tarix fanlari doktori, professor

Altay davlat universiteti Rossiya

Shaydurov Vladimir Nikolayevich

Tarix fanlari doktori, dotsent
Leningrad davlat universiteti Rossiya

Abdullayev Utkir Ismoilovich

Tarix fanlari doktori (DSc),
dotsent Urganch davlat universiteti

Matkarimova Sadoqat Maqsudovna

Tarix fanlari doktori (DSc), dotsent
Ma'mun Universiteti NTM

Abdullayev Timur Pulatovich

Tarix fanlari nomzodi, dotsent
Ma'mun Universiteti NTM

Abdalov Umidbek Matniyazovich

Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),
Dotsent Ma'mun Universiteti NTM

Jumaniyozova Mamlakat Tojiyevna

Tarix fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Urganch davlat universiteti

Xo'jamuratov Umarjon Rustamovich

Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Urganch pedagogika instituti

PSIXOLOGIYA FANLARI

Shoumarov G'ayrat Baxromovich

Psixologiya fanlari doktori, professor; akademik
O'zbekiston Respublikasi

Fanlar akademiyasining haqiqiy a'zosi

Kryukova Tatyana Leonidovna

Psixologiya fanlari doktori, professor
Kostroma davlat universiteti Belorusiya

Karpinskiy Konstantin Viktorovich

Psixologiya fanlari doktori, professor
Grodno davlat universiteti Belorusiya

IQTISODIYOT FANLARI

Ruzmetov Baxtiyar

Iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ma'mun Universiteti NTM

Sherov Alisher Bakberganovich

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa
doktori (PhD), professor

Ma'mun Universiteti NTM

Voronsova Yuliya Vladimirovna

Iqtisodiyot fanlari nomzodi

Moskva davlat boshqaruvi universiteti

Jabborov Umarbek Rustambekovich

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Cho'ponov San'at Otanazarovich

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Niyazmetov Islambek Masharipovich

Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

PEDAGOGIKA VA FALSAFA FANLARI

Sardor Sharifzoda O'razboy Tabib o'gli

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa
doktori (PhD), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Matnazarov Javlanbek Kabulovich

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Adilov Zafar Yunusovich

Falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Slepko Yuriy Nikolayevich

Psixologiya fanlari doktori, professor
Yaroslav davlat pedagogika universiteti

Xazova Svetlana Abduraxmanovna

Psixologiya fanlari doktori, dotsent Kostroma
davlat universiteti Belorusiya

Kalandarova Madina Baxadirovna

Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Ma'mun Universiteti NTM

Nurullayeva Baxtigul Bobojonovna

Psixologiya fanlari nomzodi, dotsent Ma'mun
Universiteti NTM

TIBBIYOT FANLARI

Yuldashev Baxrom Sobirjanevich

Tibbiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Ma'mun Universiteti NTM

Abdullayev Ravshanbek Babajonovich

Tibbiyot fanlari doktori, professor
Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Esamuratov Aybek Ibragimovich

Tibbiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Samandarova Barno Sultonovna

Biologiya fanlari nomzodi, dotsent
Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Tajiyeva Zebo Baxodirovna

Tibbiyot fanlari falsafa doktori (PhD)
Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Nazarova Maloxat Berdiboyevna

Tibbiyot fanlari falsafa doktori (PhD)
Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali

Xudaynazarova Salomat Ruzibaevna

Tibbiyot fanlari nomzodi, dotsent
Toshkent pediatriya tibbiyot instituti

ILMIY JURNAL TEXNIK KOTIBI

Sultanov Samandar Maxmud o'g'li

Arxeolog (tadqiqotchi pedagog)
Ma'mun Universiteti NTM

FILOLOGIYA

1. Ашимханова Светлана Ашимхановна, Абдуллаева Айнур Аскарровна РОЛЬ СРАВНЕНИЙ КАК ОБРАЗНОЕ СРЕДСТВО В ХУДОЖЕСТВЕННОМ ПРОИЗВЕДЕНИИ.....	8
2. Murodov G‘ayrat Nekovich EPOS VA ROMAN: ADABIY-BADIY BOG‘LANISHLAR.....	13
3. Чупонов Отаназар Отажонович РУКОПИСНЫЕ КНИГИ КАК ЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ ИСТОЧНИК.....	20
4. Худайбергенова Умида Комилджановна СОЦИОЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ ЭРГОНОМОВ.....	26
5. Pardayeva Sojida Ahmatovna WHAT IS PRAGMALINGUISTICS IN LINGUISTICS?.....	34
6. Зеленина Тамара Ивановна, Тойкина Ольга Владимировна МНОГОЯЗЫЧИЕ И МЕХАНИЗМЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ РАЗНОСТРУКТУРНЫХ ЯЗЫКОВ.....	39
7. Tursunbaeva Gulruh Mukhametovna SELECTED FEATURES OF FILM TRANSLATION AS THE KEY ISSUE IN ACQUIRING ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE.....	45
8. Gadoyeva Mavlyuda Ibragimovna INSON TANA A‘ZOLARI HAQIDAGI TOPISHMOQLARNING LINGVOPOETIK XUSUSIYATLARI.....	51
9. Маркин Владимир Васильевич, Маркина Полина Владимировна СОЦИОКУЛЬТУРНАЯ АДАПТАЦИЯ: СУЩНОСТЬ И ФУНКЦИИ.....	58
10. Ашимханова Светлана Ашимхановна, Абдуллаева Айнур Аскарровна РОЛЬ МЕТАФОР КАК ОБРАЗНОЕ СРЕДСТВО В ХУДОЖЕСТВЕННОМ ПРОИЗВЕДЕНИИ.....	64
11. Абдиева Камола Аслидин кизи ОСНОВНЫЕ ЧЕРТЫ СОВРЕМЕННОГО ЭЛЕКТРОННОГО КОРПУСА.....	70

IQTISODIYOT

1. Xaydarov Ixom To‘xtayevich SUG‘URTA SOHASIGA OID TERMINLAR TAHLILI.....	76
2. Кипкеева Асият Магомедовна ВЛИЯНИЕ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ НА РОСТ И РАЗВИТИЕ СТРАНЫ.....	81
3. Annazarova Barno Rustamovna RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA AHOLINI RO‘YHATGA OLISH JARAYONLARINI SAMARALI TASHKIL ETISH HOLATINING TAHLILI.....	86

PEDAGOGIKA – PSIXOLOGIYA

- 1. Ибраимов Холбой Ибрагимович**
ЗАМОНАВИЙ ЖАМИЯТДА ИНКЛЮЗИВ ТАЪЛИМ МУАММОЛАРИ ВА
РИВОЖЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ.....92
- 2. Urazbaeva Dilbar Abdullaevna**
SUT BEZI SARATONI TASHXISLI BEMORLARDA KASALLIKKA MUNOSABAT TIPI
NAMOYON BO‘LISHINING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....97
- 3. Kalandarova Madina Bahadirovna**
PERINATAL PSIXOLOGIYADA PSIXODIAGNOSTIK METODIKALARNI QO‘LLASH....105
- 4. Хазова Светлана Абдурахмановна, Рукавишников Дина Рафаиловна**
СВЯЗЬ ОТНОШЕНИЯ К БОЛЕЗНИ И ЭМОЦИОНАЛЬНОГО СОСТОЯНИЯ
ЖЕНЩИН, ПЕРЕНЕСШИХ ХИРУРГИЧЕСКОЕ ВМЕШАТЕЛЬСТВО ПО ПОВОДУ
РАКА МОЛОЧНОЙ ЖЕЛЕЗЫ.....111
- 5. Jumaniyazova Imira Kamiljanovna**
INSULT KASALLIGINING TIBBIY - PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARINING NAZARIY
VA AMALIY TAHLILI.....117
- 6. Sadikova Umida Botirovna**
QANDLI DIABET KASALLIGI TASHXISI QO‘YILGAN BEMORLARNING
PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI.....123
- 7. Парфёнова Татьяна Вячеславовна**
ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ И ЗАКОНОМЕРНОСТИ ЛИЧНОСТНЫХ
ИЗМЕНЕНИЙ КОСВЕННЫХ СВИДЕТЕЛЕЙ ЭКСТРЕМАЛЬНОГО
МАКРОСОЦИАЛЬНОГО СОБЫТИЯ.....128
- 8. Kasimova Xulkar Atabayevna**
NOGIRONLIGI BO‘LGAN TALABALARNING KOPING STRATEGIYALARI
BO‘YICHA OLINGAN NATIJALARNING PSIXOLOGIK TAVSIFI.....132
- 9. Силина Елена Алексеевна, Крюкова Татьяна Леонидовна**
СОЦИАЛЬНЫЕ ПРЕДСТАВЛЕНИЯ О НАСИЛИИ В ОТНОШЕНИЯХ ПАРТНЕРОВ.....138
- 10. Jumaniyozova Nasiba Ramatillayevna**
AUTIST BOLALAR BILAN ISHLOVCHI MUTAXASSISLARDA PSIXOLOGIK
STRESSNING NAMOYON BO‘LISHI.....144
- 11. Nurullayeva Baxtigul Bobojonovna, Fozilova Sabohat Nodir qizi**
PEDAGOGLARDA KASBIY ZO‘RIQISHNI NAMOYON BO‘LISHI VA UNI
KORREKSIYASI.....149
- 12. Qurbonova Shaxloxon Bahodirovna**
GENDER IJTIMOIVLASHUV TUSHUNCHASI VA DIFFERENSIAL FARQLARNING
O‘ZIGA XOSLIGI.....155

TIBBIYOT

- 1. Abdullayev Ravshanbek Babajonovich, Bakhtiyarova Aziza Maqsudbekovna**
CLINICAL CHARACTERISTICS OF PEPTIC ULCER DISEASE IN ELDERLY RESIDENTS
OF THE KHOREZM REGION.....161
- 2. Назарова Малохат Бердибаевна, Адилбеква Дилором Бахтиёровна**
ВЛИЯНИЕ ХРОНИЧЕСКОГО ТОКСИЧЕСКОГО ГЕПАТИТА МАТЕРИ НА СОСТОЯНИЕ
ПЕЧЕНИ ПОТОМСТВА.....166

TARIX

- 1. Mustafa Demirci**
THE GREAT SCHOLAR OF THE MAMUNIDS PALACE: ‘ABU SAHL ISĀ B. YAḤYĀ AL
MASĪNĪ, THE TEACHER OF IBN SĪNA AND BĪRUNĪ, AND HIS UNDISCOVERED
SCIENTIFIC HERITAGE.....172
- 2. Нодира Кадамовна Нуруллаева**
ГОСУДАРСТВО МАЪМУНИДОВ: МЕЖНАЦИОНАЛЬНЫЕ ОТНОШЕНИЯ И
РЕЛИГИОЗНАЯ ТОЛЕРАНТНОСТЬ.....184
- 3. Лухманова Зарина Талибовна**
ЭФФЕКТИВНОСТЬ МОЛОДЕЖНОЙ ПОЛИТИКИ: МЕТОДИКА РАСЧЕТА.....191
- 4. Ashirov Adhamjon Azimbayevich, Karimov Umrbek Davronbekovch**
O‘ZBEK XALQINING EKIN-TIKINCHILIK MAROSIMLARIDA DINIY VA MILLIY
QADRIYATLAR SIMBIOZI.....209
- 5. Matkarimova Sadokat Maksudovna**
XX ASR OXIRI – XXI ASR BOSHLARIDA TAOMLANISH MADANIYATI
TARAQQIYOTIDAGI O‘ZGARISHLAR.....215
- 6. Masharipova Gularam Kamilovna**
ABU RAYHON BERUNIY VA ABU ALI IBN SINO ASARLARINING XORIJDIFI
NUSXALARI HAQIDA.....220
- 7. Ғайбулла Бобоёрв Боллиевич, Шоҳрухмирзо Исмоилов Закиржон ўғли**
АБУ РАЙХОН БЕРУНИЙНИНГ “ОСОР УЛ-БОҚИЙА” АСАРИДАГИ ЎҒУЗ ТУРКЛАРИ
БОШҚАРУВЧИЛАРИНИНГ УНВОНИ “ХОНУВТА”МИ ЁКИ “ЖАБҒУЙА”?.....231
- 8. Abdalov Umidbek Matniyazovich, Pulatov Muhridin**
XORAZMSHOHLAR DAVLATIDAGI IJTIMOY-IQTISODIY MUNOSABATLARGA OID
BA’ZI MASALALAR.....236
- 9. Egamberdieva Nigora Azadovna**
O‘ZBEKISTONDA DAVLATCHILIK SHAKLLANISHINING OMILLARI VA TARIXIY
ILDIZLARI.....242
- 10. Davlatova Saodat Tilovberdiyevna, Matkarimova Nazokat Maksudovna**
МАЪМУНИЙ ХОРАЗМШОҲЛАР ДАВЛАТИНИНГ “ОЛТИН ДАВРИ”
ВА МАЪМУН АКАДЕМИЯСИ ОЛИМЛАРИНИНГ МУСИҚА ИЛМИ
СОҲАСИДАГИ ФАОЛИЯТИ.....249

Jumaniyozova Nasiba Ramatillayevna,

PhD., Ma'mun Universiteti

“Psixologiya va tibbiyot” kafedrası dotsenti Xiva, O'zbekiston

E mail.: nasibajumaniyozova80@gmail.com

AUTIST BOLALAR BILAN ISHLOVCHI MUTAXASSISLARDA PSIXOLOGIK STRESSNING NAMOYON BO'LISHI

 <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.12515652>

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada autist bolalar bilan ishlovchi logoped, defektolog, psixolog, ABA terapevtlarda psixologik stressni namoyon bo'lish sabablari bo'yicha olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlar tahlil qilingan. Shuningdek, autizm bolalarni erta aniqlash, ular bilan faoliyat olib boradigan mutaxassislarini kasbiy zo'riqishlarini kamaytirish, har tomonlama qo'llab quvvatlash chora –tadbirlarini ishlab chiqish masalalariga alohida urg'u berilgan. Autizm muammosi bo'yicha olimlar tomonidan olib borilgan ilmiy tadqiqot ishlari keng tahlil qilingan. Kasbiy zo'riqishlarning kamaytirish, psixologik stressni engish bo'yicha olib borilayotgan tadqiqotlar natijalari keltirilgan.

Kalit so'zlar: autizm, logoped, defektolog, psixolog, pedagog psixologik stress, kasbiy zo'riqish, psixologiya yordam, psixodiagnostika, psixokorreksiya.

Jumaniyozova Nasiba Ramatillayevna,

PhD., Associate professor of “Psychology”

department of Mamun University. Khiva, Uzbekistan

E mail.: nasibajumaniyozova80@gmail.com

PREVENTING PSYCHOLOGICAL STRESS IN SPECIALISTS WORKING WITH AUTISTIC CHILDREN

ABSTRACT

This article analyzes the research conducted by scientists on the causes of psychological stress in speech therapists, speech therapists, psychologists, and ABA therapists working with autistic children. Also, special emphasis was placed on issues of early detection of autistic children, reduction of professional stress of professionals working with them, development of comprehensive support measures. Scientific research conducted by scientists on the problem of autism has been extensively analyzed. The results of research on reducing professional stress and overcoming psychological stress are presented.

Keywords: autism, speech therapist, defectologist, psychologist, pedagogue, psychological stress, professional stress, psychological help, psychodiagnostics, psychocorrection.

Джуманиязова Насиба Раматиллаевна,
PhD., доцент кафедры “Психология”
Университета Мамуна, Хива, Узбекистан
E mail.: nasibajumaniyozova80@gmail.com

ПРОЯВЛЕНИЕ ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО СТРЕССА У СПЕЦИАЛИСТОВ, РАБОТАЮЩИХ С ДЕТЬМИ-АУТИСТАМИ

АННОТАЦИЯ

В данной статье анализируются исследования ученых о причинах психологического стресса у логопедов, логопедов, психологов и АВА-терапевтов, работающих с детьми, страдающими аутизмом. Также особый акцент был сделан на вопросах раннего выявления детей-аутистов, снижения профессионального стресса специалистов, работающих с ними, разработки комплексных мер поддержки. Научные исследования, проводимые учеными по проблеме аутизма, подверглись всестороннему анализу. Представлены результаты исследований по снижению профессионального стресса и преодолению психологического напряжения.

Ключевые слова: аутизм, логопед, дефектолог, психолог, педагог, психологический стресс, профессиональный стресс, психологическая помощь, психодиагностика, психокоррекция.

KIRISH VA DOLZARBLIGI.

Respublikamizda so'nggi yillarda psixologik xizmat sohasini rivojlantirish, ijtimoiy-psixologik xizmat ko'rsatishni yanada yuqori darajalarga olib chiqish, alohida yordamga muhtoj va nogironligi bo'lgan shaxslarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash borasida zarur huquqiy-me'yoriy asoslar yaratildi: «...mamlakatimizda nogironligi bo'lgan shaxslarning manzilli ijtimoiy muhofazasini kuchaytirish, ularning uy-joy, maishiy va boshqa yashash sharoitlarini yaxshilashga qaratilgan tibbiy-ijtimoiy va moddiy yordamni kengaytirish, ularni tibbiy-ijtimoiy rehabilitatsiya qilish...» vazifalari ustuvor etib belgilangan. Shu sababli, autizm sindromli bolalarni aniqlash, davolash usullarini tanlash, ularning ota-onalari bilan rehabilitatsion tadbirlarni erta boshlash samarali natijalar olishga imkon beradi. O'zbekiston Respublikasining 2017-yil 1-dekabrda PF-5270-son «Nogironligi bo'lgan shaxslarni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi Farmoni [1], 2019-yil 7-sentyabrda PQ-4440-son «Kam uchraydigan (orfan) va boshqa irsiy-genetik kasalliklarga chalingan bolalarga tibbiy va ijtimoiy yordam ko'rsatishni yanada yaxshilash chora-tadbirlari to'g'risida» [2], 2020-yil 13-oktyabrda PQ-4860-son «Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim-tarbiya berish tizimini takomillashtirish to'g'risida»gi [4] Qarorlar, ushbu muammoning qanchalik dolzarb ekanligini belgisidir. Jamiyat rivojlanib borar ekan, uning oldida turli-tuman yangi muammolar yuzaga kelaveradi. Jumladan, 2020-yillardagi Covid-19 pandemiyasi natijasida ijtimoiy keskinlikning kuchayishi ortib borganligiga guvoh bo'ldik. Turli soha vakillarida muammoga chidamlilikni oshirish, kasbiy va psixologik zo'riqishni kamaytirish, xodimlar o'rtasida hissiy charchash va kasbiy stress muammosi muhim masala sifatida yuzaga chiqdi. Har bir faoliyatda doimiy stress va charchash xolatlari kuzatilishini inobatga olsak, ularni kelib chiqish sabablarini o'rganishda turli yondashuvlar mavjudligiga alohida e'tibor qaratish lozim. Jumladan imkoniyati cheklangan o'quvchilar bilan ishlovchi mutaxassislarda kasbiy charchash, emosional zo'riqish va kasbiy so'nish xolatlari o'rganilib, ularning tahlil natijalariga ko'ra korreksiya qilish maqsadga muvofiqdir. Autizm spektrining buzilishi bilan bog'liq har qanday ish juda qiyin. Hatto uzoq vaqt davomida autizm bilan ishlagan mutaxassislarda boshqa nuqsonli bolalar bilan ishlovchi mutaxassislarga nisbatan zo'riqishning ustun ekanligi namoyon bo'lgan. "Autizm" so'zining orqasida autizmli odamning hayotini va uning atrofini murakkablashtiradigan bir nechta kognitiv va aloqa tizimlaridagi muammolarning mavjudligini ko'rish mumkin [4].

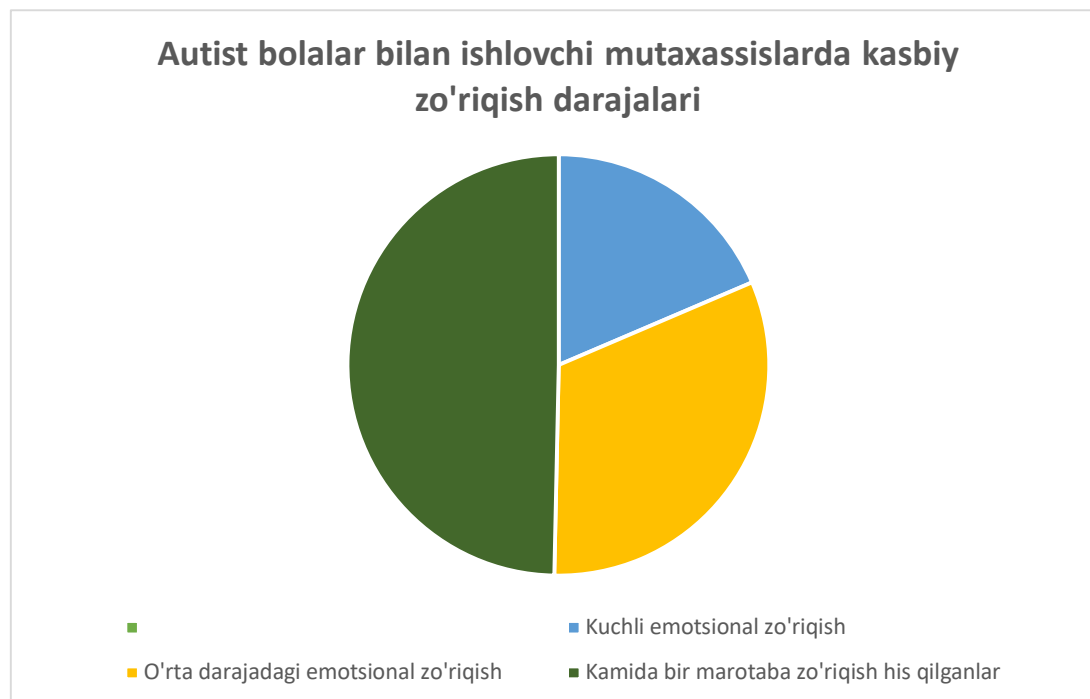
Bizga ma'lumki, autist bolalar bilan ishlash mutaxassislar uchun turli xil “noqulayliklar”ni yuzaga keltiradi. Bu holat esa, autizm kabi nihoyatda murakkab hodisa bo'yicha tadqiqotlarni olib

borish zaruratini keltirib chiqaradi. Autist bolalar bilan muloqot qilishdagi muammolar autizmning o'zi kabi xilma-xildir. Tayanch-harakat tizimida nuqsoni bo'lgan odamlar uchun to'siqsiz muhit (rampalar, liftlar va boshqalar) yaratish kifoya. Autizmli odamlar bilan bog'liq muammolar nafaqat ularning sonining tez o'sishi, balki ularning ta'lim, tarbiyasi, shaharda, teatrdagi ko'rinishi, bayramlarda ishtirok etishidagi muammolar doirasi ham kengaytiradi. Boshqa kasbdagi mutaxassislar nisbatan imkoniyati cheklangan o'quvchilar bilan ishlovchi o'qituvchilarda yuqori darajadagi stressni va kuchli charchash borligini kuzatish mumkin. Olib borilgan tadqiqot natijasiga ko'ra, imkoniyati cheklangan o'quvchilar bilan ishlovchi mutaxassislar, bular o'qituvchilar, logopedlar, defektologlar va psixologlarda ruhiy va jismoniy salomatligiga ta'sir qiladigan emosional charchashning kelib chiqish sabablari haqida xulosa chiqariladi. Stress va hissiy charchashning paydo bo'lishiga sabab bo'ladigan manbalar aniqlanadi, ularning faoliyat va ish muhitini tashkil qilish bilan bog'liqligi o'rganiladi. Mutaxassislarni har taraflama qo'llab quvvatlash kasbiy charchashning erta oldini olish zarurati asoslanadi. Dunyo olimlari doimo turli kasb egalarining hissiy charchash holatlarini muammo sifatida o'rganib kelmoqda [5].

METODLAR VA O'RGANILISH DARAJASI.

Autizm sindromli bolalar bilan ishlovchi mutaxassislar kasbiy charchash darajalari bo'yicha o'tkazilgan so'rovnoma natijalariga ko'ra, 28% sinaluvchida kuchli emosional zo'riqish, 48% da esa o'rta darajadagi zo'riqish, 75 % da esa kamida bunday zo'riqishni bir marta boshida o'tkazganligi aniqlangan. 2022 yilda Amerika Qo'shma Shtatlarida o'tkazilgan tadqiqotlarga ko'ra, 25% mutaxassislar kasbiy zo'riqishlar sabab ish tashlash qilishgan. (1-diagramma) Chunki bu xodimlar kasbiga befarq va o'z ishlarini yoqtirmaydilar, lekin ularning ko'pchiligi vaqtini behuda o'tkazmaslik uchun va ilhomlanish uchun ishlaydilar. Ayrim xodimlar esa qo'shimcha mablag' uchun ko'proq ishlarni bajarishga harakat qiladilar. JSST ma'lumotlariga ko'ra, kasbiy faoliyatning har qanday turi ish joyidagi stress bilan bog'liq, natijada hissiy charchashning yuzaga kelishi tabiiydir. [6] Biroq, ba'zi kasblarda mutaxassislarning charchash xavfi yuqori ekanligi ma'lum. Bunday kasblar, stress va hissiy charchash bo'yicha kasblar ro'yxatini shakllantirish va ularni har tomonlama qo'llab-quvvatlash imkonini beradi.

1-diagramma

TADQIQOT NATIJALARI.

Autist bolalar bilan ishlovchi mutaxassislarda psixologik stressning namoyon bo'lishi bo'yicha olib borilgan tadqiqotning psixokorreksion dasturi uchun tanlangan metodikalaridan keyingisi «Psixologik stress shkalasi» bo'lib, korreksiyadan keyingi natijalar bo'yicha ($p=4,14$; $p \leq 0,001$) ijobiy farqlar mavjud ekanligi aniqlandi (1-jadval). Korreksiyadan oldingi aniqlashtiruvchi jarayonda autizm sindromli bolalar bilan ishlovchi mutaxassislarda stress darajasini yuqori ekanligi kuzatilgan edi. Asosan, bu uslubiy yondashuvlar tashvish, depressiya yoki stress omillaridan foydalanishning patologik ko'rinishlari orqali stressni bilvosita o'lchashni o'z ichiga oladi. Stressni psixologik holat sifatida o'lchash uchun bir nechta usullar ishlab chiqilgan. Sinaluvchilarga quyidagicha ko'rsatma beriladi. Umumiy holatingizni baholang. Har bir bayonotdan so'ng, oxirgi kunlarda (4-5 kun) qanday holatda bo'lganingizni 1 dan 8 gacha bo'lgan ball bilan belgilang. Javoblar hech qachon-1 ball; juda kam-2 ball; juda kamdan-kam hollarda-3 ball; kamdan-kam hollarda -4 ball; ba'zan 5-ball; tez-tez 6-ball; juda tez-tez 7-ball; doimiy-8 ball bilan aniqlanadi. Barcha savollar uchun umumiy ballar hisoblanadi. U qanchalik baland bo'lsa, stress darajasi shunchalik yuqori bo'ladi. 99 balldan kam - past stress darajasi; 100-125 ball - o'rtacha stress darajasi; 125 balldan ortiq - stressning yuqori darajasi.

Bunga sabab bolaning holatini to'g'ri idrok qila olmasligi, individual xususiyatlarini anglamasligi va kasallik bo'yicha tushunchaga ega emasligi bilan izohlanadi. Psixokorreksion treningdan keyin mutaxassislardagi stress darajasining kamayganligini quyidagi jadvalda kuzatish mumkin.

Har bir inson ma'lum bir muammo va yo'qotishlar oldida stress va depressiyaga tushishi mumkin. Atrofidagi insonlarning ularga bo'lgan ishonchi va qo'llab-quvvatlashi stress darajasining kamayishiga sabab bo'ladi. Psixologik darajada- nuqsoni bo'lgan bolaning tug'ilishi avvalo, ota-ona tomonidan fojea, deb qabul qilinadi. Farzandining boshqa bolalarga o'xshamasligi ayniqsa, onada qattiq stressga sabab bo'ladi. Uzoq muddat davom qiladigan stress ota-onalarning ruhiyatiga kuchli deformatsiya qiluvchi ta'sir ko'rsatadi. Bu esa oilaviy munosabatlar tizimiga ta'sir qilmasdan qolmaydi.

I.Y.Levchenko va V.V.Tkachevalarning fikricha, bunday bolaning tug'ilishi uni parvarish qilish vazifasini bajarish uchun oila a'zolarining majburiyatlari teng taqsimlanishi muhimdir. Masalan, otaning doimiy ishda band bo'lishi natijasida nuqsonli bolaning mas'uliyati ko'proq onaga tushadi. Kasal bolani tarbiyalayotgan onaning psixikasi intensiv ravishda patogen ta'sirga duchor bo'ladi [96].

Bu esa onalardagi stress darajasi ortishiga sabab bo'ladi. Ijtimoiy darajadagi muammolar rivojlanishda nuqsoni bo'lgan bola tug'ilishi oila va jamiyat munosabatlariga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Bunga sabab ota-onalardagi shaxsiy munosabatlar (qo'rquv, uyat) tufayli tanishlar va qarindoshlar o'rtasidagi munosabatlar doirasining torayishidir.

«Psixologik stress shkalasi» bo'yicha psixokorreksiyadan keyingi natijalar o'rtasidagi statistik farq (n=30)

Ko'rsatkichlar	Tadqiqot bosqichidagi o'rtacha qiymat		t-statistik farq ko'rsatkichi
	M ₁ korreksiyadan oldin	M ₂ korreksiyadan keyin	
Psixologik stress shkalasi	143,26	118,16	4,14***

Izoh: *** $p \leq 0,01$.

XULOSALAR.

Yuqorida tadqiqot ishida qo'llanilgan so'rovnoma natijalariga ko'ra quyidagi xulosalarga kelish mumkin:

1. Imkoniyati cheklangan bolalar bilan ishlaydigan mutaxassislar bolaning individual xususiyatlarini inobatga olishi zarur.
2. O'tkazilgan tadqiqot natijalariga ko'ra, imkoniyati cheklangan bolalar bilan ishlovchi mutaxassislardagi kasbiy faoliyatga tayyorligini aniqlash, kasbiy so'nishga sabab bo'luvchi omillarni diagnostika qilish imkoniyatlarini ko'rib chiqish va shu orqali korreksion dastur ishlab chiqish muhimligi qayd etildi.
3. Mutaxassislardagi kasbiy so'nishning namoyon bo'lishiga ijtimoiy muhitning ta'sirini o'rganish masalari ilgari surilgan bo'lib, muammolarni echishda ularning koping strategiyalarini aniqlash nazarda tutilmoqda.
4. Imkoniyati cheklangan bolalar bilan ishlovchi mutaxassislar tomonidan bolaning individual xususiyatlarini anglamaslik, ular bilan bo'ladigan muloqot va munosabat tizimiga ta'sir qilishni inobatga olish orqali bolaning xatti-harakatlari va atrof muhitga adaptasiyasini ta'minlash mumkin.
5. Psixologik tadqiqotlarda mutaxassislardagi kasbiy so'nish muammosiga qaratilgan izlanishlarni zaruratini o'rganish kerak.
6. Imkoniyati cheklangan bolalar bilan ishlash, ularning individual xususiyatlarini inobatga olish korreksion tadbirlar rejasini ishlab chiqish maqsadga muvofiq bo'lar edi.

Iqtiboslar / References / Сноски

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017- yil 1-dekabrda PF-5270 son «Nogironligi bo'lgan shaxslarni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida» Farmoni.-Toshkent. <https://lex.uz/docs/3436192>
2. O'zbekiston Respublikasining 2019- yil -7 sentyabrda PQ-4440 son «Kam uchraydigan (orfan) va boshqa irsiy-genetik kasalliklarga chalingan bolalarga tibbiy va ijtimoiy yordam ko'rsatishni yanada yaxshilash chora-tadbirlari to'g'risida» Farmoni –Toshkent. <https://lex.uz/docs/4503026>
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020- yil 1-3 oktyabrda PQ-4860 son «Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim- tarbiya berish tizimini takomillashtirish to'g'risidagi» Qonuni Toshkent. <https://lex.uz/docs/5044711>
4. Беленкова Л.Ю. Инновационные подходы к образованию детей с ограниченными возможностями здоровья: от интеграции к инклюзии //Интеграция образования. – 2011. – №. 1. – С. 59-64.
5. Никольская, О.С. Аутичный ребенок: пути помощи / О.С. Никольская, Е.Р. Баенская, М.М. Либлинг - М.: Теревинф, 2016 (8 изд.). -288 с.
6. Бабкина Н.В. Современные тенденции в образовании и психолого-педагогическом сопровождении детей с задержкой психического развития // Известия РГПУ им. А.И. Герцена. 2021. № 202. С. 36–44. DOI: 10.33910/1992-6464-2021-202-36-44
7. Уразбаева Д. ОНКОЛОГИК БЕМОРЛАР БИЛАН ОЛИБ БОРИЛАДИГАН ПСИХОКОРРЕКЦИОН МЕТОДЛАРИНИНГ НАЗАРИЙ ЖИХАТЛАРИ //FORMATION OF PSYCHOLOGY AND PEDAGOGY AS INTERDISCIPLINARY SCIENCES. – 2022. – Т. 2. – №. 13. – С. 25-27.

ISSN 2181-9696

Doi Journal 10.26739/2181-9696

«MA'MUN SCIENCE» JURNALI

2 JILD, 2 SON

ЖУРНАЛ «MAMUN SCIENCE»

TOM 2, HOMEP 2

JOURNAL OF «MAMUN SCIENCE»

VOLUME 2, ISSUE 2

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz

ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.

Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000